

ΓΙΩΡΓΗΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΣ - ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

ΣΧΟΛΙΟ ΣΤΟΝ «ΠΕΘΑΜΕΝΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΗ» ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ-ΓΑΒΡΙΗΛ ΠΕΝΤΖΙΚΗ

Ὁ θάνατος, κατά τον Κάλλιστο Ware¹, εἶναι «μιά βαθιά ἀνωμαλία, εἶναι τραγικός καί θηριώδης». Φέρνει ὑπαρξιακὴ θλίψη σέ μᾶς καί ὀδύνη στους συγγενεῖς, στους φίλους καί στους ἀγαπημένους μας. Ἐνώπιόν του κυριευόμαστε ἀπό ἓνα αἶσθημα ἐρήμωσης, ἔντονου πόνου καί τρόμου, διότι ὅπως λέει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος «φόβου γέμει πολλοῦ» καί εἶναι «τῆς Θεοῦ σοφίας μέγιστον μυστήριον». Καί στή νεκρώσιμη ἀκολουθία ψάλλουμε «ὄντως φοβερώτατον τό τοῦ θανάτου μυστήριον».

Σέ μιά τοιχογραφία τοῦ 16ου αἰώνα στή Μονή Βαρλαάμ² στά Μετέωρα παριστάνεται ὁ Ὅσιος Σισσώης μπροστά στον ἐντός τοῦ τάφου σκελετό τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ν' ἀπορεῖ καί νά ἐξίσταται λέγοντας «Ὁρῶν σέ τάφε, δειλιῶ σου τίν θείαν καί καρδιοστάλακτον δάκρυον χέω, χρέος τό κοινόφλητον εἰς νοῦν λαμβάνω. Πῶς οὖν μέλλων διελθεῖν πέρας τοιούτων; Αἶ, αἶ, θάνατε, τίς δύναται φυγεῖν σε;».

Σ' αὐτό τό ἐρώτημα ὁ Ν.Γ. Πεντζίκης, μέ τό δεύτερο ἐκτενές πεζογράφημά του πού ἔχει τίτλο «Ὁ πεθαμένος καί ἡ Ἀνάσταση»³, ἀποπειροᾶται νά δώσει τή δική του ἀπάντηση, κάνοντας τίν ἀγωνία, τό φόβο, τίν ἐλπίδα καί τά πάθη τῆς ψυχῆς τοῦ λογοτεχνία. Μέσα ἀπό τίν τέχνη τοῦ λόγου, μιμούμενος τούς ποιητές, ἀναζητᾶ νά βρεῖ ἐκεῖνο τό νόημα τῆς ζωῆς πού κρύβεται στή φθορά, τίν σίψη, τόν θάνατο, στό ἀναίτιο φυσικό κακό, τό κακό πού μᾶς κάνουν οἱ ἄλλοι, τό κακό πού κάνουμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι στον ἑαυτό μας, στά γύρω μας πράγματα καί στους ἄλλους τούς κοντινοὺς μας, τούς πρῖν ἀπό μᾶς

¹ Περιοδικό «Σύναξι» τεύχος 49, σελ. 25.

² *Θάνατος, Ἀνάσταση καί αἰώνια ζωή*, ἔκδ. «Ἐτομασία», Ἱερά Μονή Τιμίου Προδρόμου, Καρέας 2002.

³ Ν. Γ. Πεντζίκη, *Ὁ πεθαμένος καί ἡ Ἀνάσταση*, ἐκδόσεις ΑΓΡΑ, Ἀθήνα 1987.

καί ὄσους θά ἔρθουν μετά ἀπό μας. Μιάς ἀτομικῆς ζωῆς πού ἔχει τό μερτικό της, τί “μοῖρα” της μέσα στό καθολικό φαινόμενο τῆς ζωῆς στήν ὁποία ἀνοίγεται σαν ταξιδευτής, μέ μιᾶ εὐαίσθησία καταπληκτική, ἐνῶ ἀπό τήν ἄλλη ὑποχρεώνεται ν’ ἀντέξει στίς βαθύτερες ἐκσκαφές πού πραγματοποιοῖ στό ὑπέδαφος τῶν αἰώνων, ἀπό κτίσεως κόσμου, μέ τήν ὀξύτητα μιᾶς ἐν-λόγῳ ἀναδυόμενης λογικῆς πού ἔχει γιά σκοπό καί ἔργο τῆς τί θεμελίωση ἑνός κόσμου πού νά μῖν εἶναι μόνο δικός του κόσμος.

«Ο πεθαμένος καί ἡ Ἀνάσταση» ἔρχεται ὡς συνέχεια μιᾶς προηγούμενης ρεαλιστικῆς νουβέλας, τῆς ὁποίας ὁ ἥρωας Ἀνδρέας Δημακούδης αὐτοκτονεῖ ἀπό ἔρωτα, καί τῆς ὁποίας τό πραγματολογικό ὑποβαθρο βρίσκεται στήν αὐτοκτονία τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ Μιλτιάδη-Σαράντη Πεντζίκη, πού πρέπει νά τόν ἐπηρέασε πολύ. Γράφει: «Δέν πρέπει ν’ ἀφήσω μέσα στό χῶμα τόν νέο πού αὐτοκτόνησε, νά τόν ξεχάσω ὅπως ξεχνιούνται ὅλα ὅσα παρασέρνει τό ρεῦμα τοῦ χρόνου. Πρέπει νά γεφυρώσω τό μεγάλο χάσμα πού ἡ προσωρινή μας ἀντίληψη ἀνοίγει ἀνάμεσα στόν καθημερινό βίο καί στό θάνατο, χωρίζοντας τόν ζωντανό ἀπό τόν πεθαμένο. Πρέπει, τό καταλαβαίνω ὡς χρέος μου, ὁ νέος πού πέθανε νά θελήσω ν’ ἀναστῆθῆι, γιατί ἄλλιῶς ἡ ζωή μένει ἀδικαιολόγητη»⁴.

Ἐπωμιζόμενος τήν εὐθύνη τῆς ἀνάστασός του ὁ συγγραφέας, ὡς ἀφηγητής, ὀραματίζεται καί προσπαθεῖ νά σκηνοθετήσῃ τόν θάνατο τοῦ ἥρωα, δοκιμάζοντας μιᾶ πλειάδα ἐκδοχῶν, ἀπό τό σύνολο τῶν ὁποίων προβάλλει ἡ διήγηση μιᾶς ἀρχιτεκτονικῆς πού ζητᾶ νά συνθέσῃ μιᾶ ζωή πού εἶναι σκόρπια καί διαχυμένη μέσα στίς ἐντυπώσεις τῶν σχέσεων πού συνδέουν τόν ἥρωα - πού εἶναι τό *alter ego* τοῦ ἀφηγητῆ- μέ τά πρόσωπα καί τά πράγματα πού τόν περιβάλλουν. Ἐπιθυμεῖ καί προσπαθεῖ νά τῆς προσδώσῃ ἕνα “σχῆμα” ἐντός του ὁποίου οἱ διάσπαρτες ἐντυπώσεις, πού μέ τί μορφή σκέψεων τίς προσλαμβάνει ὡς ἀνακλόμενες εἰκόνες πάνω στά πρόσωπα καί τά πράγματα μέ τά ὁποία ἔρχεται σέ σχέση, θά ἀποκτήσουν ἕνα ἐνοποιητικό κέντρο.

Αὐτό ὅμως ἀντιλαμβάνεται ὅτι τόν ὀδηγεῖ σέ μιᾶ ἐγωκεντρική θέαση τοῦ κόσμου ἐντός της ὁποίας τό δίκαιό της ἀτομικῆς ὑπαρξης, πού εἶναι μιᾶ ἀνάμεσα σέ πολλές ἄλλες, εὐκόλα ξεστρατίζει σέ ἰδιοτελές δικαίωμα. Ἔτσι μειώνεται τό μέγεθος τοῦ κόσμου πού ζητᾶ ὁ ἴδιος ν’ ἀγκαλιάσει. Μέσα του ὑπάρχει μιᾶ ἀκατανίκητη ἐπιθυμία, ἕνας διακαιῆς πόθος, ἕνας «καμὸς» θά λέγαμε, πού ζητᾶ στήν ἐρωτική ὑπερβαση τοῦ ἑαυτοῦ, τήν βίωση μιᾶς συνειρσεως μέ τόν ἀπέναντί του πραγματικό ἄλλο. Κι αὐτό τό ἐγγεῖρημά του φαν-

⁴ Ὁ πεθαμένος καί ἡ Ἀνάσταση, σελ. 71.

τάξει αδύνατο, όσο ανάμεσα σ'αυτόν και τόν άλλο παραμένουν ἐν διαχύσει οἱ ἐντυπώσεις τῶν σχέσεων του μέ τά πράγματα καί τά πρόσωπα πού περιλαμβάνονται ανάμεσα στους περικλειστούς ἑαυτούς, γιά ὅσο αὐτοί βρίσκονται ἀσφαλισμένοι στή σωματολογική ἀτομικότητα.

Γράφει: «κάθισα ν'ἀρχίσω ἕνα μυθιστόρημα, (...) ἐξιστόρηση τῶν σχέσεων τοῦ ἑαυτοῦ μου μέ πρόσωπα καί πράγματα.. Φαντάστηκα ἕναν νέο νά στέκει στό παράθυρο μιᾶς κάμαρης καί νά βλέπει ἀντίκρου, πέρα ἀπό τόν κήπο μέ τά δέντρα καί τά λουλούδια, τό παράθυρο μιᾶς κοπέλας. Ὀνειροπολεῖ νά συνδεθεῖ μαζί της κάτω ἀπό μιᾶ στέγη ἀσφαλῆ. Εὐτυχία. Ὁ νέος δέν ἐκφράζεται, δέν ἐκδηλώνεται. Ξέρει πόσο ἀπίθανο εἶναι τό πράγμα»⁵.

Στή λογοτεχνική πράξη, ὁ κόσμος πού ἀφηγηματικά μας παρουσιάζει ὁ Πεντζίκης, εἶναι ἕνας μεταπτωτικός κόσμος («ἐρευνῶ μέσα στό πνεῦμα τῆς ἁμαρτίας», θά μᾶς πει) πού ἀρθρώνεται σέ τρία ἐπίπεδα. Συναρθρώνονται σέ μία ὁλότητα κάτω ἀπό τήν ἐνοποιό δύναμη τῆς ἀνθρώπινης νόησης πού κυριαρχεῖται ἀπό ἕνα σαρκικό φρόνημα⁶. Στήν ἀφήγησή του συμβολική ἐπιτομή αὐτοῦ τοῦ τριεπίπεδου κόσμου, ὅπως καί τοῦ τρισυπόστατου ἀνθρώπου, εἶναι τό σπίτι τοῦ νέου πού συγκροτεῖται ἀπό ἕνα ἡμιυπόγειο καί δύο πατώματα. Γι' αὐτό καί καταπιάνεται μέ τήν λεπτομερῆ περιγραφή γιὰτί «καταλαβαίνω τό βάρος πού ἄσκει τό σπίτι στήν ἐν γένει στάση του». Στή σκέψη τοῦ Πεντζίκη ἔχουμε τήν παρακάτω συμβολική διάταξη:

Σπίτι- Κόσμος - ἄνθρωπος
 Ἡμιυπόγειο-κάτω κόσμος/ἄιδης-σῶμα
 α' πάτωμα-καθημερινός κόσμος τῶν βιολογικά ζωντανῶν ἀνθρώπων-ψυχή
 β' πάτωμα-Ἄνω κόσμος/οὐρανός/κατοικία τῶν θεῶν καί τῶν μακαρίων ἀνθρώπων-πνεῦμα

Ἐπιπλέον ὁ κόσμος τῶν βιολογικῶν ζωντανῶν ἀνθρώπων διατάσσεται κι αὐτός σε τρία περιελισσόμενα μεταξύ τους ἐπίπεδα. Ὑπάρχει ὁ κόσμος τῶν ὕλικῶν σωμάτων καί τῶν φυσικῶν φαινομένων, ἐντός του ὁποῖου ἐκτυλίσσεται

⁵ Ὁ πεθαμένος καί ἡ Ἀνάσταση, σελ. 7.

⁶ Θάνατος, Ἀνάσταση, Αἰώνια Ζωή, ὁ.π.: Σύμφωνα μέ μιᾶ περιεκτική φράση τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Νύσης «Τό φρόνημα τῆς σαρκός», εἶναι τά «πρόσκαιρα φύλλα τῆς ὕλικῆς ταύτης ζωῆς ἄπερ τῶν ἰδίων καί λαμπρῶν ἐνδυμάτων γυμνωθέντες, κακῶς ἑαυτοῖς συνεράσαμεν», καί προσδιορίζει τά «φύλλα τῆς ὕλικῆς ζωῆς» λέγοντας πῶς εἶναι οἱ τρυφές, οἱ ἐφήμερες δόξες καί τιμές, ἡ ἡδονή, ὁ θυμός, ἡ γαστρεμαγία, ἡ ἀπληστία καί τά ὅμοια.

ή ζωή στά πλαίσια του φυσικού νόμου - τῆς ἀνάγκης πού ὀδηγεῖ τά πράγματα ἀπό τήν γέννηση, στήν ἀνάπτυξη, στήν φθορά, τόν θάνατο (τήν ἐκμηδένιση κάθε φυσικοῦ σχήματος στά ἐξ ὧν συνετέθη φυσικά στοιχεῖα) καί ἀπό ἐκεῖ στήν ἀναγέννησί τους κατὰ τόν δεδομένο λόγο τοῦ κάθε εἴδους σύμφωνα μέ τήν οὐσία του, δηλαδή τόν τρόπο μετοχῆς στό «εἶναι» τοῦ κόσμου, ἔχοντας ὅλα ἐκεῖνα τά γνωρίσματα (δεδομένους λόγους) πού κάνουν τό κάθε ζῶο νά εἶναι συγκεκριμένο ζῶο, ἄνθρωπο, ἄλογο, γάτα... καί τόν κάθε ἄνθρωπο συγκεκριμένο ἄνθρωπο κ.ο.κ. ... τό κάθε φυτό νά εἶναι συγκεκριμένο φυτό, δέντρο, θάμνος, τριαντάφυλλο, κρίνος...καί τό κάθε δέντρο νά εἶναι μυλιά, ἐλιά κ.ο.κ χάρη στήν ἀναπαραγωγική καί γονιμοποιό δύναμη (ἐρωτική ἔλξη τῆς φύσης)⁷.

Υπάρχει ὁ κόσμος τῶν ὑλικῶν πραγμάτων πού ὁ ἄνθρωπος δημιουργεῖ μέσα ἀπό τήν πρόσληψη καί τήν μεταποίηση τῆς ἀντικείμενης φύσης, σέ ἐργαλεῖο, ἔνδυμα, κατασκευαστικές τεχνικές, σέ λόγο-γλώσσα τέχνης (ζωγραφικῆς, μουσικῆς, γλυπτικῆς, ἀρχιτεκτονικῆς, πολεοδομίας) σημαντικῶν αἰσθημάτων, ἐμπειριῶν κοινωνίας καί ἐρμηνείας τῆς πραγματικότητας στά πλαίσια πού προδιαγράφει ἡ εἰκόνα πού ἔχει γιά τόν ἑαυτό τοῦ ὁ δημιουργῶν αὐτά ἄνθρωπος καί τήν θέση του στόν κόσμο. Ὁ κόσμος αὐτοῦ τοῦ ἐπιπέδου πού συγκροτεῖται ὡς «σῶμα» συγκεκριμένου πολιτισμοῦ, συντίθεται καί ἀποσυντίθεται στή σχέση του μέ τόν ἄνθρωπο τό δημιουργό του, καθώς ὁ τελευταῖος εἶναι ὁ ἴδιος φορέας συγκεκριμένων ἀναγκῶν, ἀλλά καί ἐπιθυμιῶν, οἱ ὁποῖες παραμένουν ἀνυπότακτες στήν ἐρμηνευτική μιᾶς φυσικῆς νομοτέλειας⁸.

Τέλος, ὑπάρχει καί ὁ κόσμος τῶν ἀνθρωπίνων συναισθημάτων πού ἀναφύονται μέσα στήν σχέση τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν συνάνθρωπο καί τά πράγματα τῶν δύο προηγούμενων ἐπιπέδων. Στά συναισθήματα οἱ ἄνθρωποι γεννιοῦνται ὡς (λογικά) ὑποκείμενα, ἱκανά νά συνδέονται ἢ ν' ἀποσυνδέονται μέ τόν πολιτισμικό τόπο τοῦ ἄλλου⁹.

Κατά τόν Σ.Δ. Γουνελά¹⁰ ἡ εἰκόνα πού ἀναδύεται ἀπό τήν τέχνη τοῦ Πεντζίκη γιά τόν κόσμο μας στήν διάταξή του ὡς ὁλότητα, εἶναι μιά εἰκόνα ρευστότητας, ὅπου το «γίγνεσθαι» ὡς μιά συνεχῆ παρουσία πού εἰσβάλλει στό τριεπίπεδο παρόν, ἀποτελεῖ τήν **ἐπίφραση**, ἡ ὁποία πίσω της καί μέσα της

⁷ Χρ. Γιανναρᾶς *Ὀντολογία τῆς Σχέσης*, ἔκδ. Ἴκαρος, Ἀθήνα 2002, σελ. 93-95.

⁸ Γιανναρᾶς, ὁ.π., σελ. 97.

⁹ Lacan, *Le Séminaire XI*, Iseuilu, Paris 1973, σελ. 180-181.

¹⁰ Ἐφρημ. Καθημερινή, περιοδικό ΕΠΤΑ ΗΜΕΡΕΣ, «Ἀφιέρωμα στόν Ν.Γ. Πεντζίκη», Κυριακή 2.3.1997.

κρύβει κάτι τό ουσιαστικές, πού κάνει τόν κόσμο μας νά «εἶναι» καί νά ὑπάρχει ὡς **νόημα**. Ὅμως αὐτός ὁ νοηματικά σηματοδοτημένος κόσμος παραμένει ἀπροσδιόριστος. Τὴν ὑπαρξή του, ὅπως ἀφάνει νά ἐννοηθεῖ ὁ Πετζίκης, μποροῦμε νά τὴν ἀντιληφθοῦμε μόνο ἐνορατικά, καί ὡς ἀπουσία, γιατί ὅ,τι δέν μποροῦμε νά προσδιορίσουμε, εἶναι τόσο παντοῦ καί τὰ «πάντα πληροῦν» ὅσο καί τό κενό πού ἐπιτρέπει στὰ πράγματα νά «εἶναι».

Προκειμένου ὁ Πετζίκης νά ἀποδώσει τό δισυπόστατο τῆς ὑπαρξης αὐτοῦ του κόσμου, ὅταν ἀναφέρεται στὸν κόσμο πού ὑπάρχει ὡς ἐπίφαση καταφεύγει σέ λεπτομερεῖς περιγραφές καί ἐξονυχιστικές κατονομασίες φυτῶν, ζώων, φαινομένων καί ἀπαριθμήσεις ἐπιθέτων καί ὀνομάτων. «Αφί, ὄρατὴ ἔννοια, ὕλη, νόση, εἰκῶν, εἰκόνιση, εἰκόνισμα... Καταφύγιο ζητῶ. Ἔσχατος, ταπεινός, φάγγαλος, τραχύτριχος, γαουτίνης... Ἄπ' ἔξω θύελλα, κεραυνοί, νεροποντή, ἀσάφεια στίς γνῶμες, στή φαντασία, μοιραῖο διάταγμα, διαταγή... Καθὼς χτένιζες τὰ μαλλιά σου Ἀφροδίτη. Βέτη, εὐφορβία, σφαιρωτή, σφαιροφόρα, μικρὴ ἐλιά φουντωμένη, ἀμυγδαλωτή, στενόφυλλη, μικρόφυλλη, μικροάνθη, μικρόκαρπη, συσφιγμένη... Εἶμαι ἐρωδῖος, ἀτρίπλαξ, ρούμης, ὀποπτάναξ, ἐλίχρυσος, σπαθιωτός, λογχωτός, ταρτονράιος. Φρύνος, ὄξυς»¹¹.

Ἀναφερόμενος στὸν κόσμο ὡς νόημα καί ὡς ὀλότητα ἀπροσδιόριστη πού βρίσκεται πέραν κάθε λογικοῦ ἐλέγχου, ὁ Πεντζίκης καταφεύγει ἀφενὸς στὴν ἱερὴ κοσμολογία¹², ξαναδίδοντας στὴν φύση τὸν ἱερό χαρακτήρα τῆς, καί ἀφετέρου ἀντιμετωπίζει τὰ πρόσωπα τοῦ ἥρωα καί τοῦ ἀφηγητῆ ὡς ἀνώνυμα καί χωρὶς συγκεκριμένη ταυτότητα, μέ ἀποτέλεσμα ὁ ἀφηγητὴς ἀλλοῦ νά ταυτίζεται μέ τὸν ἥρωα, καί ἀλλοῦ νά διαφοροποιεῖται ἀπ' αὐτόν, σέ μιὰ συνεχῆ ἐναλλαγή, ὅπου τὰ μεταξύ τους ὄρια παραμένουν ρευστά καί ἀπροσδιόριστα. Ἡρωας καί ἀφηγητὴς κινῶνται σφιχταγκαλιασμένοι σ' ἓνα παθιασμένο λατινοαμερικάνικο «τάνγκο», προσεγγίζοντας τὰ ὄρια τῆς ταυτότητας καί τῆς ἑτερότητας (διαφορᾶς), συνεπαρμένοι ἀπὸ τίς μὴ λογικά ἐλεγχόμενες δυνάμεις τῆς φιλοτητας καί ἐχθρότητας.

Ὅλα αὐτὰ ἐντυπώνονται στὸν ἀναγνώστη, καθὼς αὐτός κατακλυζόμενος ἀπὸ συναισθήματα, συμπάσχει μέσα στὰ ἀλληλοδιαδεχόμενα στάδια ψυχικῆς εὐφορίας καί κατάθλιψης πού διέρχεται ὁ ἥρωας καθὼς καί στίς δημιουργικὲς σχέσεις καί στίς ἀδυναμίες τοῦ συγγραφέα-ἀφηγητῆ νά βρεῖ διέξοδο στὰ ἀδιέξοδα πού τοῦ δημιουργοῦνται στὴν πρόοδο τῆς συγγραφῆς τοῦ μυθιστορήματος.

¹¹ Ὁ πεθαμένος καί ἡ Ἀνάσταση, σελ. 45.

¹² Φίλιππος Σέραντ, *Θάνατος καί Ἀνάσταση τῆς ἱερῆς κοσμολογίας*, ἐκδ. Ἐν Πλω, Ἀθήνα 2008.

Ἄπ' αὐτό τό ἀγωνιώδες πάλεμα ἦρωα καί ἀφηγητή, ὁ συγγραφέας ἐλπίζει σπὴν ὑπέρβαση αὐτῆς τῆς ναρκισσοειδοῦς σχιζοειδίας, ὅπου ἡ φανέρωση τοῦ ἐντός ἀπαιτεῖ τό θάνατο τοῦ ἄλλου καθὼς καί τὴν ἀνάδειξη τῆς ἰσχυρῆς συνάφειας μεταξύ τῆς φυσικῆς μορφῆς καί τῆς πνευματικῆς μορφῆς, μεταξύ πεπερασμένου καί ἀπείρου, ἀποβλέποντας σπὴν ἀποκατάσταση/ ἀνασυγκρότηση αὐτοῦ τοῦ θρυματισμένου καί ρευστοῦ κόσμου, στὸν ὁποῖο τό ἕνα καί τό αὐτό ὄν ὑπάρχει ταυτόχρονα καί στίς δύο διαστάσεις τοῦ διστυπώστατου κόσμου του.

«Ἡ σκέψη μέ σκόρπισε ἀχρηστο σπὴν ἀνυπαρξία. Ἡ σκέψη δέν εἶναι ἀρχή πού ἐπιβάλλεται... Ἡ σκέψη δέν συμποσοῦται σέ μονάδα... Ἡ σκέψη κατέλυσε τὴν ἀρχή καί ἐπικαλεῖται τό θάνατο... Τό ἔνστικτο τῆς ζωῆς ζητᾷ μέσα μου διέξοδο. Ἐνα δρόμο γιὰ νά ὑπάρξω ὁλόκληρος μέ ὅλα τα μέλη μου. Ἀποκομίζω συντρίμματα ἐντυπώσεων... κουραστική ποικιλία χωρὶς σχῆμα. Πηλίκια καί ἀτελῆ πολλαπλάσια μονάδας ἀφανέρωτης... Ἡ συνέχεια τῆς ζωῆς κλονίστηκε. Πορεύομαι τυφλά μέσα σπὴ νύχτα. Δεσμώτης σπὴ δίνη ἀπὸ περιστατικά δέν βρίσκω διέξοδο. Τά πόδια μου γονατίζουν. Δέν ξέρω ποιός εἶμαι. Προϋπῆρχα; Ὑπάρχω; Θά ὑπάρξω; Παρακάλεσα τὸν ἑαυτό μου νά μοῦ γνωριστεῖ. Ἐγὼ πού μέσα σέ μιά κάμαρη κλειστή ἐνταγιασμένος ὑπόφερα σπὴν ἔρημο, ἀνικανοποίητος, δίχως καμιά σχέση, τρομαγμένος ἀπὸ τό σπάσσιμο τοῦ καθρέπτη πού βλεπόμενα δίχως εἶδωλο ν ἀντικρῦζει ἡ στερημένη μου ὄραση, παρακάλεσα γιὰ τὴν ἀνάσταση τοῦ νέου πού αὐτοκτόνησε... Πόσο μιά καταστροφὴ μπορεῖ νά μᾶς ἐμποδίσει νά δοῦμε. Τί χαρούμενο πού μπορεῖ νά εἶναι ἕνα σπῆτι σπὴ σειρά του, μέ ὅλα του τὰ καλά. Ἔχει μυστικά ὅσα καί ἕνας πύργος παλαιότερα, πού ζοῦσαν τὰ βασιλόπουλα καί οἱ βασιλοπούλες, ὅσα καί ἡ αὐλή ἐνός χωριάτικου σπιτιοῦ ἀπάνω στό βουνό, στό δάσος ἢ κοντὰ σπὴ θάλασσα. Παίρνεις τό χτένι καί ξέρεις ὅτι μπορεῖ νά γίνει δάσος. Ἡ δαχτυλίθρα γίνεται κυρέλι. Ἡ μέλισσα εἶναι μιά μεταμορφωμένη ἀδελφοῦλα. Τό ζαρκάδι κρύβει τὴν πύλο ὁμορφῆς... Δέν μπορεῖς εὐκόλα νά σπκώσεις τό τσεκούρι καί νά χτυπήσεις ἕνα δέντρο. Πρέπει πρῶτα νά κάνεις τό σταυρό σου καί νά ρωτήσεις, γιατί ἀλλιῶς μπορεῖς νά πληγώσεις τὸν ἀδελφό σου πού εἶναι κρυμμένος μέσα. Θά τὸν ἀκούσεις νά βογκᾷ, καί τὰ δέντρα εἶναι ἀδέλφια μεταξύ τους καί μαζί σου. Τὴν ὥρα πού, Θεὸς φυλάξοι, πάθεις τίποτα, τό κυπαρισσάκι πού φύτεψε ὁ πατέρας σου τὴν ἴδια ὥρα πού γεννήθηκες μαραίνει τὴν κορφὴ του καί γέρνει. Κι ὅταν πάρεις τὸν καθρέπτη στό χέρι, μπορεῖς νά δεῖς μέσα ὅλο τὸν κόσμο»¹³.

Ὁ Πεντζίκης, μέχρι ὁ νέος νά φθάσει σ' ἐκείνη τὴν ἀνάσταση, ὁπότε καί

¹³ Ὁ πεθαμένος καί ἡ Ἀνάσταση, σελ. 75-76.

στὴν ἑτερότητα τοῦ προσώπου ἀναλαμβάνει τὴν ὁλότητα τῆς ὑπαρξης, ὡς ἀκέραιη τρισυπόστατη μονάδα (σῶμα-ψυχὴ-πνεῦμα) σκινοθετεῖ μιά σειρά διαδοχικῶν θανάτων του, πού πραγματοποιοῦνται σέ καθένα ἀπὸ τὰ ἐπίπεδα πού διαρθρώνεται ὁ κόσμος στὴν κάθετη καὶ τὴν ὀριζόντια ἐκδοχὴ του. Στὸν καθένα ἀπ' αὐτούς τοὺς θανάτους ἀντιστοιχεῖ καὶ μιά ἀνάσταση πού τὸν ἀναγεννᾷ μερικῶς σ' ἕνα κάθε φορά ἀνώτερο στάδιο στάδιο συνειδητότητας, μέχρις ὅτου ἀπεκδυθεῖ πλήρως τὸ σαρκικό φρόνημα πού τὸν κρατᾷ δέσμιο τοῦ κόσμου πού ὑπάρχει ὡς ἐπίφαση ἑνός «γίνεσθαι» μέσα στό ἀχανές συνεχές του χωροχρόνου τῆς ἐπιστήμης.

Ναυτολογημένος ἀπὸ τὸν θάνατο ὁ νέος ταξιδεύει στή ζωὴ καὶ «ἡ ψυχὴ του εἶναι γεμάτη θαυμασμό γιὰ τὴν ποικιλία τῶν σχημάτων πού βλέπει νὰ ἐκφράζουν τὴν ὑπαρξή του». Ἔτσι προχωρώντας ἀπὸ δόξα σέ δόξα «σέ μιά πορεία ἀτέρμητη, ὅπου το ἕνα μὲ τὸ ἄλλο βρίσκονται σέ ἄμεση σχέση, ὅπως οἱ βαθμίδες τῆς σκάλας τοῦ Ἰακώβ πού ἀπὸ τὴ γῆ ἀνεβάζει στὸν οὐρανὸ». Γιὰ τὸ νέο πού ταξιδεύει γυρεύοντας νὰ λάβει τὸ σχῆμα τῆς ἀνάστασης ὁ Πεντζίκης ψάχνει νὰ βρεῖ ἐκεῖνο τὸν τρόπο καὶ ἐκεῖνο τὸν τόπο, ὅπου ὁ ἴδιος καὶ ὁ κόσμος, θὰ εἶναι ἕνας, μοναδικός, ἀδιαίρετος, ἄτρεπτος, ἀσύγχυστος, ἀπαθής. Σκέφτεται τίς λέξεις ἐπιστροφή, ἐπανάληψη, ἀνανέωση, μετενσάρκωση, μετεμύρωση, μετουσίωση πού τοῦ μαθᾶν οἱ δάσκαλοι τότε πού ἦταν μικρός γιὰ νὰ τίς ἔχει παρηγοριά, ὅταν θὰ ἔφτανε ἡ ὥρα του νὰ δεῖ τὸ μέγα χάσμα πού χωρίζει τὸ ἐδῶ καὶ τώρα, ἀπὸ τὸ κοντινὸ ἐκεῖ καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ μακρινὸ ἐπέκεινα, καὶ βρίσκει πὼς δὲν εἶναι οἱ κατάλληλες, δὲν συνταιριάζουν μὲ τὴν πίστη του.

Γιὰ τὸν Πεντζίκη ἡ λέξη πού θὰ ἐξέφραζε τὴ φιλοσοφία του γιὰ τὸ εἶδος τῆς ἀνάστασης πού ἐπιζητᾷ γιὰ τὸν νέο, τὸν ἥρωα τοῦ μυθιστορήματος, εἶναι ἡ λέξη «μεταμόρφωση», ἡ μόνη πού θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι συμβατὴ μὲ τὴν πίστη του στό πρόσωπο τοῦ ἐνανθρωπήσαντα Θεοῦ-Λόγου, Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διότι ὁ Πεντζίκης δὲν ἐνδιαφέρεται νὰ θεολογήσει πάνω στὴν αἰώνια ζωὴ πού ἀκολουθεῖ μετὰ τὴν γενικὴ ἀνάσταση κατὰ τὴν Ἡμέρα τῆς Κρίσεως, ἀλλὰ τὸν ἀπασχολεῖ ἡ ἀνάσταση πού μπορεῖ νὰ λάβει κανεὶς στὰ πλαίσια αὐτοῦ τοῦ κόσμου, πού ἀρθρώνεται σέ μιά τριεπίπεδη δισυπόστατη ὁλότητα δηλαδή ὡς ἐπίφαση καὶ ὡς νόημα.

Ἡ μεταμόρφωση, νοούμενη ὡς προσομοίωση μᾶς ἐντὸς τοῦ κόσμου ἀναστάσεως, πραγματοποιεῖται ὡς μυστηριακὸ γεγονός στὸν τόπο τῆς Ἐκκλησίας, νοούμενης ὡς εὐχαριστιακῆς σύναξης τῶν πιστῶν, πού λειτουργεῖ ὡς σῶμα Χριστοῦ, καὶ τῆς ὁποίας κάθε μέλος προσβλέπει στὴν κεφαλὴ τοῦ σώματος, τὸν κορυφαῖο του χοροῦ τῆς, Αὐτόν πού πρῶτος εἰσῆλθε ὡς θεάν-

θρωπος στό Ἱερό πρῖν ἀπό μας καί πρὸς χάρι μας, γενόμενος ἀρχιερέας γιά πάντα στόν αἰῶνα τῶν αἰῶνων, ὅπως ὁ Μελχισεδέκ (Ἐβραίους 13,2).

Γιά τόν Πεντζίκι ἡ Ἐκκλησία σ' αὐτή τήν ἐκδοχή της εἶναι ὁ τόπος ὅπου ἡ ζωὴ ἐνσωματώνει τό θάνατο, κλείνοντας τόν σέ παρένθεση καί κατ' αὐτόν τόν τρόπο τὸν μεταβάλλει σέ θετικό μέγεθος, ἀφοῦ στόν κλειστό, ἄγονο καί ἔρημο χῶρο του, στό ΜΗΔΕΝ τοῦ, προσφέρεται ὡς καύσιμη ὕλη, κάθε ἰδέα, κάθε σκέψη, κάθε ὑλικό καί ἀνθρώπινο δημιούργημα, κάθε αὐτονομημένο ἀτομικό ὑποκειμένο, γιά νά βγεῖ ἀπό κεῖ στήν καθαρότητα πού τοῦ χαρίζει ὄχι τό φῶς πού ἀναλίσκει ἀλλά τό φῶς πού μεταμορφώνει καί ἀγιάζει.

Περνώντας, ὁ νέος ταξιδευτής, τήν πύλη τοῦ ἀγνώστου, «ἐκεῖ πού φυτρώνει ἡ ἀραμιά καί τ' ἀγκάθι τῆς ξηρασίας...» πορεύεται τόν μακρὺ χωρὶς ἐπιστροφή δρόμο, πού περνάει «μέσα ἀπὸ ἀρχαία ἐρείπια, δίπλα σε πεσμένες κολῶνες μέ τούς βγαλμένους σπονδύλους, ἀπὸ καλλιμάρμαρα κτίσματα τῶν ὀποίων τό μάρμαρο λαξεύτηκε στό λατομεῖο τοῦ βουνοῦ καί πλάστηκε σ' ἀνάγλυφες ζωηφόρες παραστάσεις». Βαδίζει ἀκολουθώντας «πάνω στήν τέφρα τῶν δαυλῶν πού καταναλώθηκαν χρησιμεύοντας», τίς πατημασιές πού ἄφησαν πίσω τους ἄλλοι πού προηγήθηκαν, ἐλαφροπατώντας «πάνω σε τάφους πού μέσα τους, κάτω ἀπὸ τίς ἐνεπίγραφες πλάκες πού τοὺς σκεπάζουν ἔχουν κρυμμένους θησαυροὺς, νομίσματα, τιμαλφῆ, κοσμήματα, σφραγίδες μέ εἰκονίσεις δόξας παλιᾶς, στολίδια προσφιλῆ στά κατακεῖμενα σώματα μιᾶς περασμένης ζωῆς»¹⁴.

Κάπου ἐκεῖ μετά τήν τελευταία στροφή, στό βάθος τοῦ δρόμου «πάνω στήν τούμπα πού ὑπῆρξε ὁ παλιὸς οἰκισμὸς διακρίνεται θεμελιωμένη ἐπὶ ὄλων τῶν συμβόλων τῆς λατρείας τῆς γῆς, ξεκινώντας ἀπὸ τό δέντρο δάφνη, καί τό μέλι πού ἐπεξεργάζεται στίς κηρύθρες ἡ μέλισσα, θαῦμα τῆς κοινῆς συνεισφορᾶς, πού λαμποκοπᾷ μέ μύριες ἀποχρώσεις, ἀκτινοβολώντας αἴγλη λαμπρότατη, πλούσια συνέλευση ὄλων καί πάντων ἡ Ἐκκλησία, ἱερό ἱερῶν ὅπου ἄσβεστη φωτιά ἀνάβει. Ἐστία, τόπος εἰρήνης, μαντεῖο, ὅπου ὀρθρινὴ φωνὴ ἀκούγεται ἀγγελικὴ. Προσδοκία τῆς ἀμοιβῆς τῶν θρῆνων. Παρηγορία στοὺς καημούς»¹⁵.

Ἐδῶ ὁ νέος, ἀφοῦ ἐκδυθεῖ καί τόν τελευταῖο του «δερμάτινο χιτῶνα», θά μπεῖ γυμνὸς στήν κολυμπήθρα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, θά βαπτισθεῖ στό ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, θά ντυθεῖ μέ νέα «θεοῦ-

¹⁴ Ὁ πεθαμένος καί ἡ Ἀνάστασις, σελ. 146-148.

¹⁵ Ὁ πεθαμένος καί ἡ Ἀνάστασις, σελ. 148.

φραντη» στολή, θά μωρωθεῖ μέ Μύρο Ἅγιο, λαμβάνοντας μέ τό χρίσμα τό σύνολο τῶν θείων χαρισμάτων καί ὅλα τα ἀξιώματα –ιερατικό, προφητικό, βασιλικό– καί ἔτσι βαπτισμένος, μωρωμένος, τοῦ Θεοῦ παραδομένος, ὁ νέος «ἔχοντας ἀσφαλῆ ἐλπίδα τίν πίστι στό Θεό θά μεταλάβει, γενόμενος μέτοχός τῆς ἀποκεκαλυμμένης ἀλήθειας πού ὁ ἴδιος ὁ Χριστός μᾶς προσέφερε, μέτοχος τῆς θείας εὐχαριστίας, τῆς κοινωνίας μαζί Του, ἡ ὁποία δέν εἶναι διανοητική καί ἰδεολογική, ἀλλά μεταμορφωτική τῆς υπάρξεώς μας, ἀπό τί στιγμή πού Ἐκεῖνος προσλαμβάνεται ἀπό μᾶς ὡς Τροφή, φάρμακο καί Ἀφθαρσία»¹⁶.

Μέ τίν πρόσληψη τοῦ Σώματος καί Αἵματός Του, ὁ νέος, κάνοντας κέντρο τῆς ὑπαρξης του τόν Χριστό, εἰσέρχεται στήν ὁδό τῆς «μετανοίας» καί τόν τρόπο τῆς ἀγάπης, καί ἀποκτᾶ ἐκεῖνο τό σχῆμα πού τόσο ποθοῦσε μέσα ἀπό τίν κοινωνία μέ τό Χριστό. Μέσα ἀπ’ Αὐτόν συντελεῖται ἡ ἀφύπνιση καί ἡ μεταμόρφωσή του, πού δίνει στόν κόσμο καί στήν ἐν αὐτῷ ζωή του τό νόημά τῆς. Διότι στήν προηγουμένη θέαση τοῦ κόσμου ὡς ἐπίραση προστίθεται ἐκεῖνο τό βάθος πού τοῦ ἐπιτρέπει νά τόν θεωρεῖ στήν προοπτική του Προσώπου Του. Μετέχοντας μέ ταπείνωση ὁ νέος στήν Εὐχαριστία τῆς Ἐκκλησίας μένει κομιστής τῆς ἐλπίδας γιά τόν ἴδιο καί ὅποιον ἀπό μᾶς θέλει νά συνοδοιπορήσει, ἀπολαμβάνοντας ὡς ἀκόλουθός του Χριστοῦ αὐτήν τίν μοναδική τιμή νά γινόμεστε δυνάμει θεοί κατὰ Χριστόν, προνομοῦχοι αἰωνιότητος.

Μεταμορφούμενος ὁ νέος, γιατί Αὐτός τόν μεταμορφώνει γνωρίζοντας τίν ἀλήθεια, γιατί Αὐτός εἶναι ἡ Ἀλήθεια, σκεπτόμενος, γιατί Αὐτόν σκέφτεται, βρίσκοντας γιατί Αὐτόν ἀναζητᾶ, «πέρασε ὁ νέος σέ καινούργια γῆ, στήν γῆ τῆς αἰώνιας ζωῆς, αὐτός πού πέθανε ἀναστημένος μαζί Του». Μαζί μέ τόν νέο

¹⁶ π. Θεμιστοκλῆ Μουρτζανοῦ, «Τό ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος», περ. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ, Κέρκυρα 2019, τεῦχος 281: Τροφή διότι τό Σῶμα Του καί τό Αἷμα Του, κοινωνοῦμε, ὄχι ὅμως ὡς ὑλική πραγματικότητα, ἀλλά ὡς ἐνεργοῦσα τό μυστήριο τῆς κατὰ χάριν θεώσεως, διά τῆς κατοικίας τοῦ Θεοῦ ἐντός μας, τῆς κατασπίσεώς μας παιδιῶν Του, φίλων, ἀδελφῶν, οἰκειῶν, ἔνεκα τῆς μετοχῆς μας στήν τράπεζα πού δίνει ζωή.

Φάρμακο διότι ὁ Χριστός γιαιτρεῖ τίν ἁμαρτία τῆς υπάρξεώς μας, τίν συνεχή δηλαδή ἐπιλογή νά ἀφῆνουμε τόν Θεό καί νά θεοποιῶμε τόν ἑαυτό μας, νά λύνομε τίς δοκιμασίας τῆς ζωῆς μας καί νά προσανατολιζόμε τίν πορεία μᾶς κατὰ τό θέλημά μας καί ὄχι κατὰ τό Εὐαγγέλιο, τό νά μῆν εἶναι ὁ νοῦς καί ἡ καρδιά μας σέ συντονισμό μέ τό Θεό, ἀλλά νά εἶναι Ἐκεῖνος ἕνας παρείσακτος κάποτε, συνήθως στίς ἀνάγκες μας, (ἕνας Θεός) τῆς συνήθειας καί τῆς παραδόσεως καθότι τό πνευματικό βάρος πού βιώνουμε δέν μᾶς φαίνεται βαρῦ. Καί αὐτό μας κάνει νά ἁμαρτάνουμε καί ἔμπρακτα, μέ λογισμούς, πράξεις, συμπεριφορές, ἐναντίον τοῦ πλησίον μας, ἀλλά καί μέ ἐλαφρότητα ἐναντί τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, κυρίως ἐναντι τῆς ἀγάπης πού ζητᾶ νά ἔχομε πρὸς πάντας, ἀκόμη καί πρὸς τούς ἐχθρούς μας.

Ἀφθαρσία διότι ἡ εἰσοδος στό ἐσώτερόν του καταπετάσματος δέν μένει στό σήμερον ἀλλά εἶναι κατάστασι ἀγιότητος, δηλαδή κοινωνίας μέ τόν Θεό γιά πάντα, ὅσες δυσκολίες καί ἔν ἐμφανιστοῦν στή ζωή μας, ἀκόμη καί μέσα ἀπό τό πέρασμα τοῦ θανάτου.

καί ὁ συγγραφέας, τό alter ego του, ἔχοντας συμπληρώσει τό σχῆμα πού ζητώντας τοῦ δόθηκε νά φορέσει, ἐπιστρέφει μαζί του στήν Θεσσαλονίκη ἀπό ὅπου κατάγεται καί γεννήθηκε, καί μαζί του ἐπιστρέφοντας κι ἔμεις οἱ ἀναγνώστες τοῦ ἔργου του στήν μεγάλη μας πατρίδα τήν Ἑλλάδα μας, βλέποντας τήν ἀπό μακριά ἄς τήν χαρετίσουμε μέ τά λόγια του: «Ἐπισημοτάτη, περικαλεστάτη, μεγίστη, περίπυστος, λαμπροτάτη, λογίμη, περιφανής, πλουσιωτάτη, μεγαλόπολη, πρωτεύουσα, κορυφή, μήτηρ, μητρόπολη, ἔδρα, πρεσβυτάτη, εὐσεβεστάτη, νεωκόρος, εὐάνδρος, οὐ γάρ πόλις ἀπλῶς ἀλλά μακάρων γῆ, Θεσσαλονίκη»¹⁷.

Ο Ν.Γ. Πεντζίκης, στίς 26 Αὐγούστου 1938, κλείνει τό μυθιστόρημά του «Ὁ πεθαμένος καί ἡ Ἀνάσταση» μέ τούτη τήν παράγραφο:

«Εἶναι πρωί. Τῆς πόλης τό πρόσωπο ξεκούραστο ἀπό τόν προηγούμενο κάματο, τό σκεπάζουν ὄνειρα, πού μπορεῖς νά ταξιδέψεις πρὸς ὅλες τίς διαστάσεις σέ κάθε ἀπόσταση. Ὅταν ὁ ἥλιος ἀνέβηκε περισσότερο ἀπ' τήν ἀνατολή, φάνηκαν ρόδινοι οἱ καπνοὶ τῶν σπιτιῶν. Ξυπνοῦσαν. Τότε θυμήθηκα τήν διήγησι ἀπό ἓνα ὄνειρο πού εἶχε δεῖ ἐπανελημμένα ἢ γιὰγιά μου, ἢ μπέτρα τῆς μητέρας μου, πῶς στό πατρικό μας σπίτι ἀπό κάτω ἦταν ἐκκλησιά θαμμένη. Τῆς παρουσιάζονταν Σεβάσιμα μορφή, πού ἔδινε τήν ἐντολή νά γκρεμίσουμε τό σπίτι καί νά σκάσουμε, νά βροῦμε ἀπό κάτω τήν Ἐκκλησία»¹⁸.

¹⁷ Ὁ πεθαμένος καί ἡ Ἀνάσταση, σελ. 152.

¹⁸ Ὁ πεθαμένος καί ἡ Ἀνάσταση, σελ. 153.